

COMERÇ

RESUM

L'any 2006 hi havia a les Illes Balears 20.064 empreses del sector del comerç, és a dir, el 22,79% del total d'empreses, de manera que el nombre disminueix un 2% respecte del 2005. El 68,4% d'aquestes empreses es dedicaven al comerç al detall; el 22,3%, al comerç a l'engròs, i el 9,3%, a la venda, al manteniment i a la reparació de vehicles.

Si ens fixem en l'evolució conjuntural del sector, podem comprovar que a les Illes Balears les vendes del comerç al detall varen créixer durant el 2006 un 3,27% —pràcticament la mateixa xifra que l'any passat, 3,29%—, però molt lluny del creixement mitjà observat a la resta de comunitats autònomes (5,03%). L'ocupació en el comerç al detall es va incrementar al llarg de l'any un 1,98%, quatre dècimes més del nivell d'Estat espanyol, on l'ocupació va augmentar un 1,58%. D'altra banda, la inflació en el sector del comerç al detall s'estima que va ser el 2006 del 2,1%, una dècima per sobre que la inflació a l'Estat espanyol.

Des d'un punt de vista estructural, la darrera enquesta anual de serveis destaca que el volum de negoci del sector del comerç durant el 2004 va arribar quasi als deu mil milions d'euros i el valor de la producció agregada va ser de 2.604 milions d'euros. Quasi un 65% d'aquesta producció agregada generarà un valor afegit que es distribueix entre el 62% de despeses de personal i el 38% d'excedent brut d'explotació.

D'altra banda, el nombre de persones ocupades en el sector del comerç va ser de 72.301 de mitjana anual, mentre que la productivitat global del sector se situà entorn dels 23.157 euros per persona ocupada, és a dir, 5.970 euros més baixa que la productivitat del sector del comerç a l'Estat espanyol.

Aquesta circumstància es pot matisar segons quin sigui el subsector analitzat, ja que, per exemple, en el comerç al detall la productivitat és força semblant. Així mateix, el VAB generat a cost dels factors pel sector del comerç a les Illes Balears l'any 2004 va ser de 1.601,8 milions d'euros. Si distingim entre els tres subsectors que configuren el sector del comerç, s'observa com la xifra de negoci generada pel comerç a l'engròs representa el 45% de la xifra de negoci del conjunt del sector, mentre que el comerç al detall i l'automoció representen el 38% i el 17% del total.

El PIB generat pel sector del comerç a les Illes Balears va representar el 8,3% del PIB total; es va convertir, per tant, en el quart sector d'activitat de la nostra economia, només per darrere de l'hostaleria (21,7%), les activitats immobiliàries (14,9%) i la construcció (9,2%). Respecte de l'any anterior, el VAB a cost dels factors del sector comerç disminuí el volum un 4,6%, fet que contrasta amb el creixement positiu del 0,6% per al conjunt del sector a Espanya.

9.1.

INTRODUCCIÓ

Aquest capítol, dedicat a l'anàlisi del sector del comerç, s'estructura en tres grans blocs. En el primer d'ells l'anàlisi es fa des d'un punt de vista estructural. Així, s'estableix una mesura del sector comercial en relació amb la resta de sectors econòmics pel que fa al nombre d'empreses registrades. A més, per copsar el pes de l'activitat comercial també es recorre a les dades que cada any publica La Caixa a l'*Anuari Econòmic d'Espanya*, gràcies a les quals és possible observar el detall de l'activitat comercial per tipus de comerç.

El bloc central d'aquest capítol incideix en els principals agregats del sector del comerç i es basa en l'explotació de l'enquesta anual de comerç que cada any publica l'INE i que es troba vinculada a l'enquesta de serveis. En aquest cas les dades corresponen a l'any 2004. Aquesta enquesta pren com a referència la classificació nacional d'activitats econòmiques (CNAE 93), de manera que el conjunt de l'activitat comercial queda compresa en tres grans branques d'activitats:

- a) Venda, manteniment i reparació de vehicles de motor, motocicletes i ciclomotors; venda al detall de combustible per a vehicles de motor (d'ara endavant, venda, manteniment i reparació de vehicles).

- b) Comerç a l'engròs i intermediaris del comerç, llevat de vehicles de motor i motocicletes (d'ara endavant, comerç a l'engròs).
- c) Comerç al detall, llevat de comerç de vehicles de motor, motocicletes i ciclomotors; reparació d'efectes personals i estris domèstics (d'ara endavant, comerç al detall).

Finalment, en el tercer bloc s'enfoca l'anàlisi del sector del comerç des d'un vessant més conjuntural per l'any 2006 i, a partir de l'índex de comerç al detall que publica l'INE, s'estudia l'evolució més recent del sector tant en termes d'activitat com d'ocupació.

9.2.

ESTRUCTURA EMPRESARIAL DEL SECTOR COMERCIAL

A les Illes Balears hi havia l'any 2006, segons el Directori Central d'Empreses (DIRCE) que elabora l'Institut Nacional d'Estadística (INE), un total 20.064 empreses dedicades a l'activitat comercial. Aquesta dada representa que al llarg de l'any el nombre d'empreses del sector del comerç continuà la tendència descendent mostrada ja durant el 2005, anys durant els quals disminuï en 1.600 el nombre d'empreses. La consolidació d'aquest retrocés significa també trencar amb el creixement que des del 2002 va mostrar l'activitat comercial, sempre pel que fa al nombre d'empreses registrades. (Vegeu el quadre A I-39.)

Si s'estableix la comparació amb la resta de sectors econòmics, s'observa que l'activitat comercial l'any 2006 concentrava el 22,79% del total d'empreses que hi havia a les Illes Balears. A més, dins el sector de serveis, gairebé una de cada tres empreses es dedicava a l'activitat comercial. Durant el 2006 el nombre d'empreses comercials disminuï un 2%, enfront del creixement de la resta del sector de serveis (1,9%), l'increment registrat en el nombre d'empreses en la construcció (4,6%) o la disminució en el sector industrial (-2,5%).

També destaca que cada empresa de la branca del comerç presentàs una mitjana d'1,2 locals, per a un total de 23.481 locals comercials. Aquesta ràtio es manté com la més elevada de tots els sectors, la qual cosa és indicativa de l'alt grau de sucursalització del món del comerç.

L'índex comercial que elabora La Caixa, i que sobre la base de la recaptació de l'impost d'activitats econòmiques (IAE) reflecteix el pes relatiu de l'activitat comercial respecte del total de l'Estat espanyol, referit en aquest cas a l'any 2004, era de 2.226, és a dir, que l'activitat comercial a les Illes Balears representava un 2,23% de l'activitat comercial arreu de l'Estat espanyol. L'activitat comercial de caire minorista tenia una millor posició relativa que no pas el comerç a l'engròs. D'altra banda, el pes de l'activitat comercial, en disminuir més d'una dècima respecte de l'any 2003, va ser lleugerament inferior al pes demogràfic i al pes econòmic general que tenien les Illes Balears en el context espanyol. (Vegeu el quadre A I-40.)

L'any 2006 un 68,4% de les empreses comercials es dedicaven al comerç al detall, mentre que un 22,3% al comerç a l'engròs, i 9,3% eren empreses del subsector de venda, manteniment i reparació de vehicles. La important disminució del nombre d'empreses comercials experimentat el 2006 que hem assenyalat més amunt és atribuïble sobretot a la disminució del nombre d'empreses dedicades al comerç al detall (-3,3%), que comptà amb 469 empreses menys que no pas l'any 2005 i 1.760 menys que l'any 2004. (Vegeu el quadre A I-41.)

Si ens fixam en el nombre d'assalariats de les empreses comercials, veiem com el 45,8% de les empreses no registrava cap persona assalariada, mentre que el 44,7% tenia d'1 a 5 assalariats i el 8,1% en tenia de 6 a 19. El comerç al detall era el grup d'activitat que presentava globalment un menor nombre d'assalariats per empresa, mentre que les empreses que es dedicaven a la venda, manteniment i reparació de vehicles eren les que més persones assalariades ocupaven per empresa.

També convé posar esment en la superfície mitjana dels establiments comercials i en les diferències que s'hi observaven segons el tipus d'activitat. En aquest cas, la font d'informació és l'*Anuari Econòmic d'Espanya 2007* que publica La Caixa, en què el nombre d'activitats comercials s'aproxima a partir de les llicències de comerç subjectes a l'IAE.

Podem fer una aproximació al nombre d'establiments comercials, dels quals no hi ha informació censal, a partir del nombre

d'activitats econòmiques (malgrat que un establiment comercial pot tenir una o diverses activitats). Així, el 2005 hi havia a les Illes Balears 27.881 establiments comercials, un 1,7% més que el 2004. Estam parlant de 3.982 activitats comercials a l'engròs i 23.899 activitats comercials al detall. (Vegeu el quadre A I-42.)

Durant el període 1997-2005, el nombre d'establiments comercials a l'engròs va créixer un 18%, mentre que els de comerç al detall ho va fer un 30%. El comerç al detall de productes d'alimentació va créixer un 38,8%, el de productes de no-alimentació ho va fer en un 26,1%, mentre que el comerç mixt va créixer un 34,1%. Bona part d'aquest increment és imputable a l'exercici del 2004; el creixement durant els altres anys va ser molt més moderat. (Vegeu el quadre A I-43.)

En conjunt, els establiments de comerç al detall tenien una superfície mitjana de 118 metres quadrats per establiment. D'entre aquests, els establiments l'activitat principal dels quals era la distribució de productes d'alimentació eren els de menor superfície mitjana, amb 72 metres quadrats; els comerços que no eren d'alimentació (vestit i calçat, llar i altres) ocupaven de mitjana 132 metres quadrats; per la seva banda, el comerç mixt (grans magatzems, hipermercats, magatzems populars, mercats i comerç ambulat, i altres) era el que disposava d'establiments més grans, amb 177 metres quadrats de mitjana. (Vegeu el quadre A I-44.)

La superfície total del comerç al detall experimentà, entre el 1998 i el 2005, un increment d'un 18,5%, i va ser el sector

de l'alimentació en què aquest increment es manifestà de forma més pronunciada (25,2%). (Vegeu el quadre A I-45.)

9.3.

ELS CENTRES COMERCIALS

Durant el 2005, el nombre de centres comercials a les Illes Balears es va mantenir estable. Tot i així, al llarg de l'any sí que es produïren canvis significatius: el tancament d'un centre comercial del barri antic de Palma, l'ampliació del centre comercial des Coll d'en Rabassa i l'obertura d'un nou centre a s'Arenal de Lluçmajor.¹ D'aquesta forma el total de la superfície bruta arrendable passà a ser de 178.348 metres quadrats. La superfície mitjana era de 19.816 metres quadrats, mentre que la densitat de centres comercials de les Illes Balears (el 30/06/2006) era de 180 metres quadrats per cada 1.000 habitants, una xifra inferior als 243 metres quadrats per 1.000 habitants de l'Estat espanyol. (Vegeu el quadre A I-46.)

9.4.

ELS AGREGATS PRINCIPALS DEL SECTOR COMERCIAL

Segons dades de la comptabilitat regional d'Espanya (INE), el PIB generat pel sector del comerç a les Illes Balears l'any 2004 va

ser de 1.761 milions d'euros, xifra que representa un 8,3% del PIB de les Illes Balears i que el converteix en el quart sector d'activitat de la nostra economia, només per darrere de l'hostaleria (21,7%), les activitats immobiliàries (14,9%) i la construcció (9,2%). Respecte de l'any anterior, el PIB del sector comerç va créixer un 2,5%, la mateixa variació que experimentà el conjunt del sector de serveis i una dècima per sota del PIB general.

9.4.1. GRANS TRETS DEL SECTOR DEL COMERÇ A LES ILLES BALEARS I A L'ESTAT ESPANYOL

La productivitat en el sector del comerç a les Illes Balears, entesa com l'aportació de cada persona ocupada a la generació de rendes de les empreses, va ser l'any 2004 de 23.157 euros, això és: 5.970 euros més baixa que la productivitat del sector del comerç a l'Estat espanyol i pràcticament equivalent a la dada obtinguda el 2003. Segons es desprèn de les taxes calculades per al conjunt del sector, la generació de valor afegit a partir de la producció va ser 5,8 punts més alta a les Illes Balears (64,3%) que a l'Estat espanyol (58,5%). En la distribució d'aquest valor afegit la relació entre despeses de personal i excedent brut d'explotació és més alta a les Illes Balears que a l'Estat espanyol. Respecte de l'any anterior, cal ressenyar l'increment percentual de les despeses de personal en detriment de la generació d'excedent, increment que s'ha posat de manifest sobretot a les Illes Balears, on es

1. Mercadona (Palmanova), S'Arenal (Lluçmajor), Alcampo (Marratxí), Festival Park (Marratxí), Ocimax (Palma), Portopi (Palma), s'Escorxador (Palma), Carrefour Palma II (Coll d'en Rabassa) i Carrefour Palma I (Palma).

confirma la tendència dels darrers anys, en els quals la proporció de valor afegit absorbit per les despeses de personal ha crescut en 10,3 punts (des del 2001). Aquesta tendència està clarament correlacionada amb l'augment progressiu del diferencial de productivitat entre les Illes Balears i l'Estat espanyol, ja que la baixa productivitat del sector observada a les Illes Balears suposa que cada vegada s'ha-gi de destinar una major proporció del valor afegit generat a despeses de perso-nal. (Vegeu el quadre A I-47.)

Si la desglossam per subsectors, la major productivitat del sector del comerç obser-vada a l'Estat espanyol respon bàsicament al diferencial de productivitat manifestat en el comerç a l'engròs i, en menor mesu-ra, en la venda, el manteniment i la repa-ració de vehicles. En canvi, el diferencial en la productivitat del comerç al detall és força menor. (Vegeu el gràfic A I-14.)

Seguint l'esquema comparatiu entre els resultats a les Illes Balears i a l'Estat espan-yol, la taxa de valor afegit se situa clara-ment per sobre a les Illes Balears en els subsectors de l'automoció i el comerç a l'engròs. Tant a les Illes Balears com a l'Estat espanyol la major taxa de valor afe-git la genera el comerç al detall, amb més d'un 65% en tots dos casos. Pel que fa al comerç a l'engròs i a l'automoció, a les Illes Balears aquests subsectors generen, respectivament, un 63% i un 65% de valor afegit, mentre que a l'Estat espanyol les taxes són del 54% i 53%.

D'altra banda, la distribució del valor afe-git per subsectors ofereix un panorama força més semblant entre les Illes Balears

i l'Estat espanyol. En tots dos casos el major percentatge de despeses de per-sonal correspon al subsector de l'auto-moció, 65% i 60%, respectivament; mentre que en el subsector del comerç al detall les despeses de personal són, pel que fa a les Illes Balears, del 61%, i pel que fa a l'Estat espanyol, del 56%. L'excedent brut d'explotació que es desprèn del valor afegit generat és, en canvi, proporcionalment superior en el subsector del comerç al detall que a la resta de subsectors, i en el cas de l'auto-moció, a les Illes Balears i a l'Estat espan-yol arriba tan sols al 35% i al 40%, res-pectivament, cosa que demostra que es tracta d'un sector intensiu en mà d'obra. (Vegeu els gràfics A I-15 i A I-16.)

9.4.2. ANÀLISI DEL SECTOR DEL COMERÇ A LES ILLES BALEARS

Segons es desprèn de les dades de l'en-questa, el sector del comerç va moure l'any 2004 una xifra de negoci 9.997 milions d'euros (982 milions més que l'any anterior), que es distribuïa entre els 6.182 milions d'euros de les petites empreses (amb menys de 20 persones ocupades) i els 3.816 de les grans empreses (amb 20 o més persones ocupades). (Vegeu el quadre A I-48 i el gràfic A I-17.)

D'aquesta forma, el valor de la producció agregada va ser de 2.604 milions d'euros, i gairebé un 65% d'aquesta producció agregada generà un valor afegit, distribuït entre un 62% de despeses de personal i un 38% d'excedent brut d'explotació. Pel que fa a la productivitat, va ser més alta en les grans empreses que es dedicaven al

comerç a l'engròs, en què gairebé arribà als 30.000 euros. (Vegeu els quadres A I-49 i I-50 i el gràfic A I-18.)

Si distingim entre els tres subsectors que configuren el sector del comerç, s'observa com la xifra de negoci generada pel comerç a l'engròs representa el 45% de la xifra de negoci del conjunt del sector, mentre que el comerç al detall i l'automoció representen el 38% i el 17%, respectivament. En canvi, pel que fa al valor de la producció, el pes del comerç al detall és gairebé del 45%. (Vegeu el quadre A I-51 i el gràfic A I-19.)

Aquesta mateixa pauta es manté en relació amb el valor afegit generat a partir del procés productiu. Novament el comerç al detall és responsable de més del 47% del valor afegit del sector comerç. Així, el comerç al detall obtingué com a resultat de la seva producció un 70% de valor afegit, percentatge que es reduí en el cas del comerç a l'engròs i l'automoció a un 63% i un 64%, respectivament.

La distribució del valor afegit també va ser força desigual entre els diferents subsectors. Mentre que el comerç al detall distribuïa pràcticament a parts iguals el valor afegit entre despeses de personal i excedent brut d'explotació, el comerç a l'engròs i l'automoció hagueren d'atendre unes despeses de personal relativament molt més importants, 62% i 65%, respectivament.

El nombre de persones ocupades en el sector del comerç va ser el 2004 de 72.301 de mitjana al llarg de l'any. Si n'observem el comportament per trimes-

tres, es constata una pauta clarament estacional que tendeix a incrementar l'ocupació en el segon i el tercer trimestre. El 72% d'aquesta ocupació el generen les petites empreses. Per subsectors, el comerç al detall concentra el 57% del total de l'ocupació del sector comercial, el comerç a l'engròs un 31% i l'automoció un 12%. (Vegeu el quadre A I-52 i els gràfics A I-20 i A I-21.)

Si analitzam l'estructura laboral del sector comercial, veiem com l'estabilitat de l'ocupació va ser del 68,3%. Els treballadors de les petites empreses varen ser els que gaudien d'una major estabilitat (del 71,7%, enfront del 61,8% dels de les grans empreses). Si comparam aquestes dades amb el 2003, l'estabilitat de l'ocupació ha baixat 3 punts percentuals, i ha estat en les petites empreses on ho ha fet amb més intensitat (-5%). Respecte de la participació femenina, observam que els valors se situaven per sobre del 47% (3,8 punts més que l'any anterior). Per tant, aquestes dades dibuixen una tendència de major presència de la dona en el sector, paral·lelament, però, a un augment de la inestabilitat laboral. (Vegeu el quadre A I-49.)

Si fem referència als tres subsectors, l'estabilitat en l'ocupació va ser més alta en l'automoció i el comerç a l'engròs, 82% i 76%, respectivament; mentre que en el comerç al detall va ser del 62%. La participació femenina, en canvi, és majoritària en el comerç al detall, en què les dones són majoria, amb una taxa del 62%, però molt més modesta en el comerç a l'engròs, 26%, i en l'automoció, 16%. Per la seva banda, l'externalitat en l'ocupació és de

l'1,7% en el comerç a l'engròs, de l'1% en l'automoció i gairebé insignificant en el comerç al detall. (Vegeu el quadre A I-50.)

9.5.

L'EVOLUCIÓ CONJUNTURAL DEL COMERÇ AL DETALL

A l'hora d'analitzar l'evolució més recent del comerç al detall, disposam de la informació que proporciona l'enquesta de conjuntura de comerç al detall, publicada mensualment per l'INE. L'índex de comerç al detall base 2005 ens mostra l'evolució de les vendes del comerç al detall. A les Illes Balears, les vendes varen créixer durant el 2006 un 3,27%, pràcticament al mateix ritme que ho feren el 2005, però molt lluny del creixement mitjà observat a la resta de comunitats autònomes, que va ser del 5,03% de mitjana. (Vegeu el quadre A I-53.)

Al llarg del 2006, el comerç al detall va seguir a les Illes Balears una tendència clarament marcada per l'efecte de l'estacionalitat, característic de la nostra economia. D'aquesta forma, va ser entre els mesos de maig i octubre que s'experimentà un volum de vendes més important respecte de la resta de l'any. Els mesos de juliol i agost varen ser els de majors vendes, ja que coincideix l'afluència turística estival amb les rebaixes d'estiu. (Vegeu el quadre A I-54.)

Si ho comparem amb l'evolució observada a l'Estat espanyol, l'estacionalitat de l'economia il·lenca és, una altra vegada, l'ele-

ment explicatiu del major valor de l'índex a les Illes Balears entre els mesos de maig i octubre, mentre que la resta de l'any se situa per sota de l'índex registrat a l'Estat espanyol. En ambdós casos, deixant de banda els efectes estacionals i en sintonia amb el que hem apuntat més amunt, s'evidencia una tendència positiva al llarg de l'any 2006. (Vegeu el gràfic A I-22.)

L'ocupació en el comerç al detall va créixer durant el 2006 un 1,98%, quatre dècimes més que a l'Estat espanyol, on l'ocupació va augmentar un 1,58%. (Vegeu el quadre A I-55.)

A banda d'aquesta lleugera tendència creixent de l'ocupació respecte de l'any anterior, es constata també la presència d'una pauta estacional en els termes de l'evolució de les vendes. (Vegeu el quadre A I-56 i el gràfic A I-22.)

Pel que fa als preus, no es disposa de cap indicador que abasti el sector del comerç al detall en conjunt. En qualsevol cas, sí que és possible aproximar-s'hi a partir dels preus d'aquells grups de productes que són característics de la venda al detall i que, per tant, poden ser representatius dels preus del sector. Així, hem obtingut un indicador de l'evolució dels preus del sector del comerç a partir de la combinació dels preus dels grups de productes següents: alimentació i begudes no alcohòliques, begudes alcohòliques i tabac, vestit i calçat, parament de la llar i medicina.

D'aquesta forma podem estimar que la inflació en el sector del comerç al detall va ser el 2006 del 2,1%, nou dècimes per sota del 2005 i una dècima per sobre que

la inflació a l'Estat espanyol. Els preus segueixen una tendència alcista, tot i que els mesos d'hivern (gener, febrer) i els d'estiu (juliol i agost) varen decreixer respecte del mes anterior. (Vegeu el quadre A I-57 i el gràfic A I-23.)

9.5.1. DADES D'OPINIÓ DEL SECTOR DEL COMERÇ AL DETALL

- La percepció dels comerciants sobre l'evolució experimentada en el seu comerç és positiva per a un 48% dels enquestats, mentre que un 40% valora aquesta evolució com a regular i el 12% en dóna una estimació negativa.
- Si ens referim a l'evolució experimentada en els comerços de la zona, la valoració que en fan els comerciants és positiva en un 37% dels casos, considerada com a regular en un 48% i com a negativa en un 15%.
- Un 42% dels comerciants consideren que el nombre de clients no ha experimentat cap variació respecte de l'any anterior, mentre que per a un 36% ha augmentat i per a un 22% ha disminuït. Dels que responen que hi ha hagut algun augment o bé alguna disminució, gairebé el 70% afirma que la variació (en positiu o en negatiu) ha estat per sota del 10%.
- Pel que fa al volum de vendes, un 38% dels comerciants considera que no hi ha hagut variació, mentre que, del 62% restant, el 30% manifesta que ha augmentat i el 32% que ha disminuït. Aproximadament el 50% dels que responen que sí que s'han donat variacions del volum de vendes consideren que aquestes variacions són inferiors al 10%; un 36% que ha variat entre un 10% i un 20%, i un 13% que ho ha fet més del 20%.
- Un 35% dels comerciants enquestats afirma que han incrementat els seus preus, un 57% diu que no els han modificat i un 8% que els han hagut de disminuir. El 80% dels que han augmentat els preus responen que la variació ha estat inferior al 10% i que oscil·la al voltant del 3-4%.
- Els costos d'explotació han experimentat un augment en el 59% dels comerços, un 40% manifesta no haver sofert variació, i només un 1% considera que han disminuït. En la majoria de casos (67%) l'increment dels costos d'explotació ha estat inferior al 10%.
- Quant als marges comercials, el 74% no els ha variat, el 16% els ha reduït, mentre que el 10% els ha augmentat. Tant els que han reduït els marges com els que els han augmentat ho han fet, majoritàriament (65% i 63%, respectivament), menys d'un 10%.